

düşünceye ilham
değişime yön

enstitü
sosyal

■■ Verinin Dili

Türkiye'de Yaşlılık

Editör
Amine Ertürk

Hazırlayanlar
Rumeysa Hafızođlu
Yiđit elik

Grafik Tasarım
Muhammed Seleř

Kaynak
TÜİK, İstatistiklerle Yaşlılar, 2024

Enstitü Sosyal
Burhaniye Mah. Hacı Reřit Pařa Sok. No:18
Üsküdar/İstanbul

İletişim
0216 422 00 22
www.enstirusosyal.org
info@enstirusosyal.org

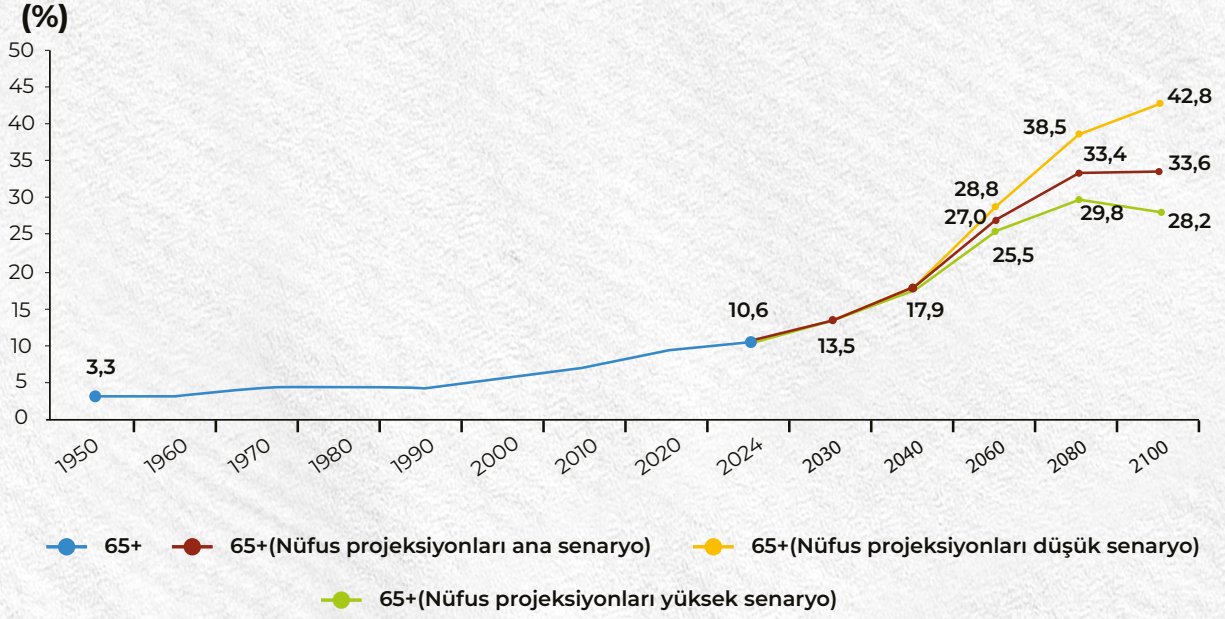
Verinin Dili

Türkiye nüfusu giderek yaşlanıyor. 2024 yılında yaşlı nüfus 9 milyon 112 bin 298 kişiye ulaştı.

TÜİK'in yaşlı nüfus olarak tanımladığı 65 yaş ve üzeri kişilerin sayısı, son yıllarda belirgin bir şekilde artmıştır. Türkiye'de 2019 yılında 7 milyon 550 bin 727 kişi olan bu yaş grubu, son beş yılda %20,7 oranında artarak 2024 yılında 9 milyon 112 bin 298 kişiye ulaşmıştır. Bu artışla yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı 2019'da %9,1 iken, 2024'te %10,6'ya yükselmiştir. %44,6'sını erkekler, %55,4'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır.

Nüfus projeksiyonlarında kullanılan ana senaryo, düşük senaryo ve yüksek senaryo olmak üzere üç temel senaryo, Türkiye'nin gelecekteki demografik yapısını öngörmek ve buna uygun stratejik planlamalar geliştirmek açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda mevcut eğilimlerin devam edeceği varsayımına dayanan ana senaryo, doğurganlık eğilimlerinin ilerleyen yıllarda da benzer şekilde süreceğini varsaymakta ve yaşlı nüfus oranının kademeli olarak artacağını öngörmektedir. Düşük senaryoda ise doğurganlık oranlarının daha hızlı bir düşüş sergileyeceği ve buna bağlı olarak yaşlı nüfus oranının daha yüksek seviyelere ulaşacağı bir gelecek resmedilmektedir. Buna karşılık belirli değişkenlerin olumlu yönde şekilleneceği varsayımına dayanan yüksek senaryo ise yaşlı nüfus oranındaki artışın daha sınırlı kalacağını ileri sürmektedir. Bu üç senaryo, Türkiye'nin karşı karşıya kalabileceği farklı demografik yapıların çeşitliliğini ortaya koymaktadır.

Grafik 1. Yaşlı nüfus oranı, 1950-2100

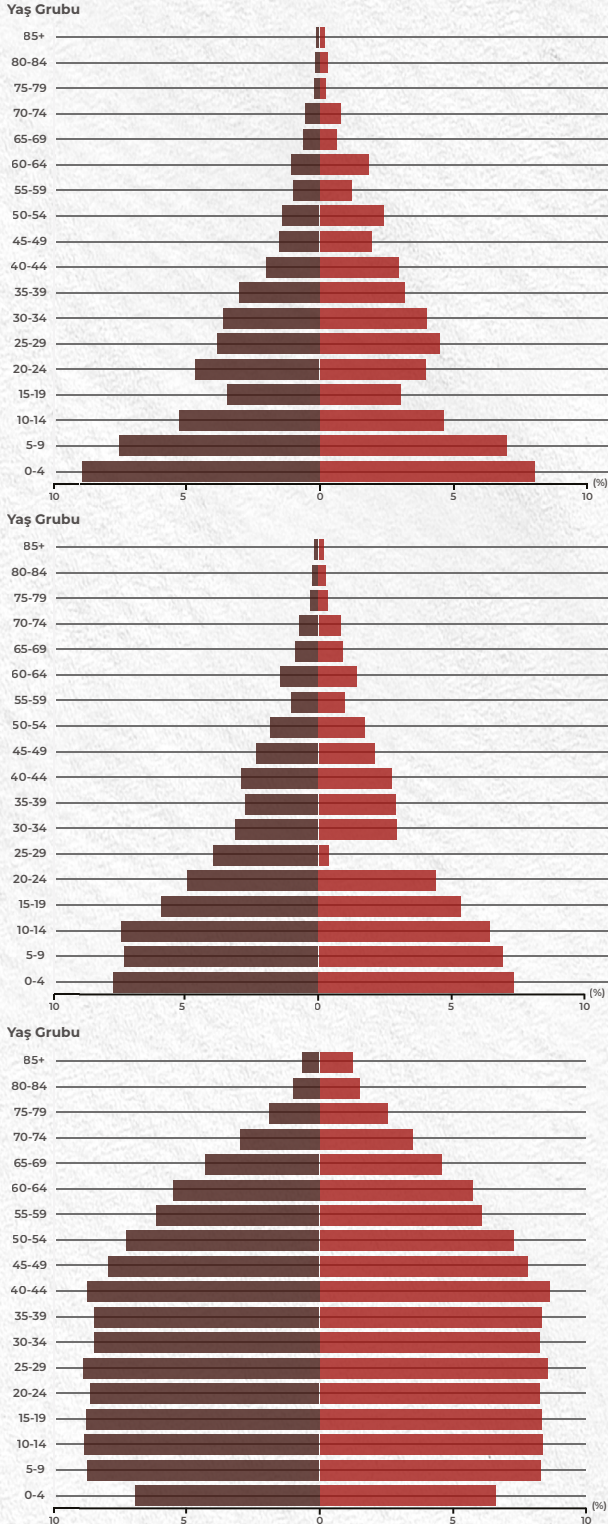

Grafik 1'den hareketle demografik göstergelerin mevcut eğilimleri doğrultusunda oluşturulan projeksiyonlara göre, Türkiye'nin hızla yaşlanan bir toplum hâline geldiği açıkça görülmektedir. 2024 itibarıyla yaşlı nüfus oranı çift hanelere ulaşmış olup, ana senaryoya göre bu oranın 2030'da %13,5, 2040'ta %17,9, 2060'ta %27,0 ve 2100'de %33,6'ya yükseleceği öngörülmektedir. Doğurganlık oranlarındaki hızlı düşüşün süreceğini varsayan düşük senaryoda ise yaşlı nüfus oranının 2100 yılına gelindiğinde %42,8 gibi kritik bir düzeye ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Buna karşın doğurganlığı teşvik eden politikaların başarıya ulaşacağı varsayımıyla hazırlanan yüksek senaryoda, yaşlı oranının 2100'de %28,2 seviyesinde kalacağı öngörülmektedir. Bu projeksiyonlar, Türkiye'nin demografik yapısında yaşlanma eğiliminin güçlü bir şekilde devam edeceğini göstermekte; özellikle sağlık sistemi, sosyal güvenlik, iş gücü piyasası ve ekonomik büyüme gibi temel alanlarda yapısal dönüşümlerin kaçınılmaz olabileceğine işaret etmektedir.

2

Türkiye'nin yaş yapısı değişti.

Grafik 2. Nüfus piramidi, 1935, 1975, 2024

Türkiye, demografik dönüşüm süreciyle birlikte giderek yaşlanan bir nüfus profiline doğru ilerlemektedir. Yaşlı nüfus oranının %10'un üzerine çıkması, bu dönüşümün ne denli derinleştiğini ortaya koymaktadır. Doğurganlık oranlarındaki azalma, ölüm oranlarındaki düşüş ve sağlık hizmetlerinin gelişimiyle birlikte yaşam süresinin uzaması, nüfusun yaş yapısını köklü biçimde değiştirmiştir. Bu dinamikler, çocuk ve genç nüfusun toplam içindeki payını azaltırken, yaşlı bireylerin toplum içindeki ağırlığını her geçen yıl artırmaktadır.

Grafik 2, Türkiye'nin demografik yapısındaki dönüşümü 1935, 1975 ve 2024 yıllarına ait nüfus piramitleriyle ortaya koymaktadır. 1935'te geniş tabanlı ve dar tepeli bir yapı, yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranlarına sahip genç nüfus ağırlıklı bir toplumu yansıtmaktadır. 1975'te doğurganlık oranlarının azalmaya başlamasıyla piramidin alt kısmında daralma, üst yaş gruplarında ise sağlık hizmetlerindeki gelişmelerle artış gözlemlenmektedir. 2024 yılına gelindiğinde ise piramidin tabanı daha da daralmış, orta ve üst yaş grupları genişlemiştir; bu durum düşük doğurganlık, artan yaşam süresi ve yaşlı nüfusun toplam içindeki oranının yükseldiğini göstermektedir.

3

Nüfusun ortanca yaşı arttı.

Yaşlı nüfusun artışını gösteren önemli göstergelerden biri de ortanca yaştır. Ortanca yaş, nüfusu oluşturan bireylerin yaşlarının, küçükten büyüğe sıralanmasıyla tam ortada kalan kişinin yaşını ifade etmektedir. Türkiye'de ortanca yaş 2019 yılında 32,4 iken, 2024 yılı itibarıyla 34,4'e yükselmiştir. Bu artış, toplumun yaşlanma sürecine girdiğinin somut bir göstergesidir. 2024 verilerine göre ortanca yaş erkeklerde 33,7, kadınlarda ise 35,2 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3. Cinsiyete göre ortanca yaş, 1935-2100

Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
1935	21,2	19,1	23,4
1940	19,6	17,7	22,4
1945	20,0	18,8	21,7
1950	20,1	19,2	21,3
1955	20,4	19,6	21,3
1960	20,3	19,5	21,1
1965	19,3	18,7	20,0
1970	19,0	18,6	19,4
1975	19,5	19,2	19,8
1980	19,9	19,5	20,3
1985	20,9	20,6	21,2
1990	22,2	21,9	22,5
2000	25,8	25,2	26,3
2007	28,3	27,7	28,8
2008	28,5	27,9	29,0
2009	28,8	28,2	29,3
2010	29,2	28,7	29,8

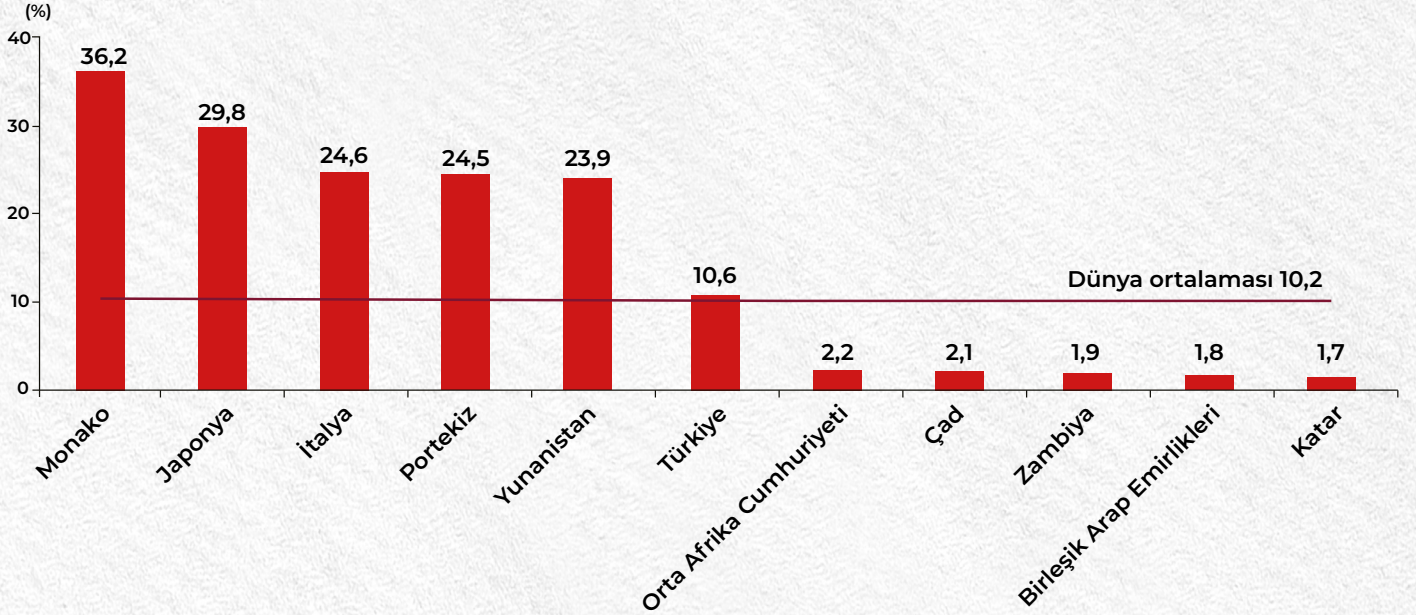
Yıl	Toplam	Erkek	Kadın
2011	29,7	29,1	30,3
2012	30,1	29,5	30,6
2013	30,4	29,8	31,0
2014	30,7	30,1	31,3
2015	31,0	30,4	31,6
2016	31,4	30,8	32,0
2017	31,7	31,1	32,4
2018	32,0	31,4	32,7
2019	32,4	31,7	33,1
2020	32,7	32,1	33,4
2021	33,1	32,4	33,8
2022	33,5	32,8	34,2
2023	34,0	33,2	34,7
2024	34,4	33,7	35,2
2030	37,1	36,3	38,0
2040	41,4	40,5	42,4
2050	44,7	43,6	45,9
2060	48,0	46,8	49,3
2070	51,1	49,7	52,5
2080	51,5	49,7	53,2
2090	51,4	49,8	53,0
2100	52,2	50,7	53,7

Demografik eğilimlerin mevcut seyrini sürdüreceğini varsayan ana senaryoya göre, ortanca yaşın 2030'da 37,1'e, 2040'ta 41,4'e, 2060'ta 48,0'e ve 2100'de 52,2'ye ulaşması beklenmektedir. Diğer demografik göstergelerde olduğu gibi bu veriler de Türkiye'nin hızla yaşlanan bir nüfus yapısına sahip olacağını açık biçimde ortaya koymaktadır.

4 Türkiye, yaşlı nüfus oranına göre yapılan sıralamada 194 ülke içinde 75. sırada yer aldı.

Birleşmiş Milletler'in 2024 yılına ilişkin tahminlerine göre, dünya nüfusu 8 milyar 161 milyon 972 bin 573 kişiye ulaşmış, bu nüfusun yaklaşık 833 milyon 480 bin 764'ünü 65 yaş ve üzeri bireyler oluşturmuştur. Bu durum, dünya genelinde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının %10,2'ye yükseldiğini göstermektedir. Yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu ülkeler sıralamasında ilk sırada %36,2 ile Monako yer alırken, Japonya %29,8 ile ikinci, İtalya ise %24,6 ile üçüncü sıradadır. Türkiye, yaşlı nüfus oranı bakımından bu sıralamada 194 ülke arasında 75. sırada yer almakta; bu da Türkiye'nin küresel yaşlanma trendi içinde orta seviyelerde konumlandığını göstermektedir.

Grafik 4. Yaşlı nüfus oranının en yüksek ve en düşük olduğu 5 ülke, 2024

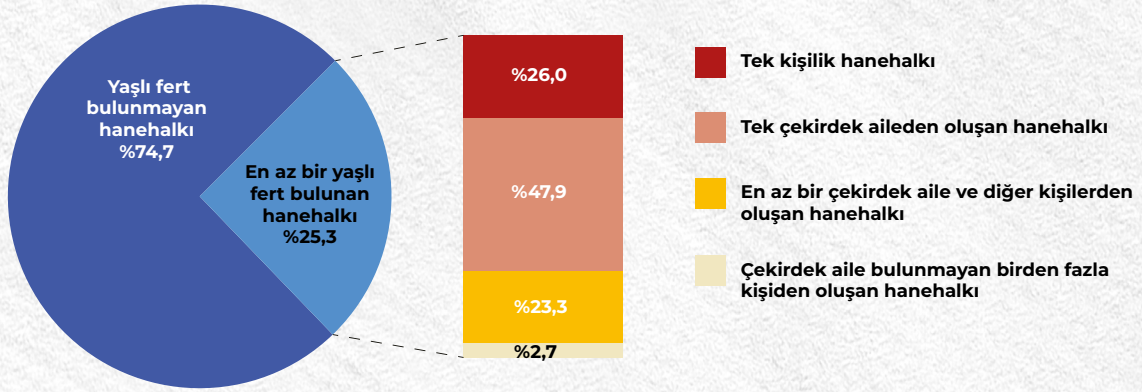

5

2024 yılında 1 milyon 750 bin 900 yaşlı tek başına yaşıyor.

Türkiye'de en az bir yaşlı kişinin yaşadığı hane sayısının 6 milyon 726 bin 583 olduğu tespit edilmiştir. Bu hanelerin 1 milyon 750 bin 900'ünde ise yaşlı bireyler tek başına yaşamaktadır. Tek kişilik yaşlı haneler incelendiğinde, bu grupta kadınların %74,0 ile açık ara çoğunluğu oluşturduğu, erkeklerin ise %26,0'lık bir oranla temsil edildiği görülmektedir. Bu durum, daha uzun yaşam süresine sahip kadınların yaşlılık döneminde yalnız kalma ihtimallerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Grafik 5. Hanehalkı tiplerine göre yaşlı nüfus oranı, 2024

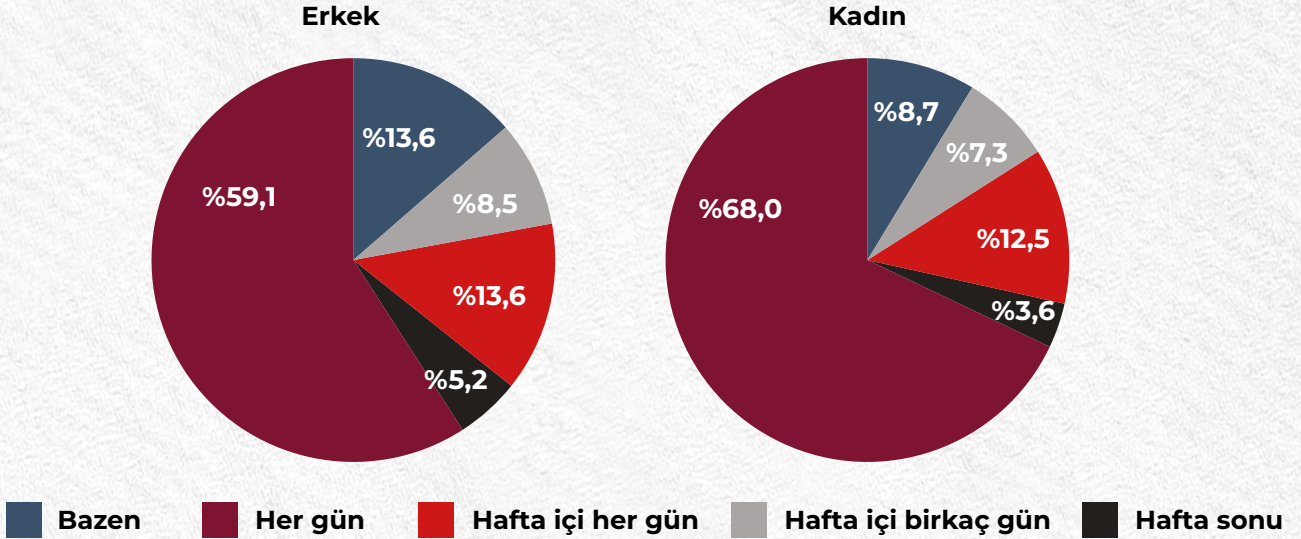

Grafik 5, yaşlı bireylerin hanehalkı yapısına göre dağılımını göstermektedir. Buna göre, hanelerin %74,7'sinde yaşlı birey bulunmazken, %25,3'ünde en az bir yaşlı fert yer almaktadır. Yaşlı birey içeren haneler içinde en büyük oran %47,9 ile tek çekirdek ailelerden oluşan hanelere aittir. Bunu %23,3 ile en az bir çekirdek aile ve diğer bireylerin bulunduğu haneler takip etmektedir. Tek kişilik yaşlı haneleri ise %26,0'lık oranla dikkat çekici bir paya sahiptir. Çekirdek aile içermeyen ve birden fazla kişinin yaşadığı hanelerin oranı ise %2,7 gibi düşük bir seviyede kalmaktadır.

6 Torunlarının bakımına katılan yaşlıların oranı %9,7 olarak kaydedildi.

Torun sahibi olup bakımını üstlenen yaşlı bireylerin oranı %9,7 olarak belirlenmiştir. Bu oran, yaşlı erkeklerde %8,8 iken, yaşlı kadınlarda %10,3'e çıkmaktadır. Torun bakımına katılan yaşlıların %64,4'ü her gün bakım verirken, %12,9'u hafta içi her gün, %10,6'sı zaman zaman, %7,8'i hafta içi birkaç gün ve %4,2'si ise yalnızca hafta sonları torununa bakmaktadır. Cinsiyet dağılımı incelendiğinde, yaşlı erkeklerin %59,1'inin her gün, %13,6'sının hafta içi her gün veya bazen, %8,5'inin hafta içi birkaç gün ve %5,2'sinin hafta sonları torun bakımına katıldığı görülmektedir. Yaşlı kadınlarda ise bu oranlar daha yüksektir: Her gün bakım verenlerin oranı %68,0 olup, bunu %12,5 ile hafta içi her gün, %8,7 ile zaman zaman, %7,3 ile hafta içi birkaç gün ve %3,6 ile hafta sonları bakım sağlayanlar izlemektedir. Bu veriler, yaşlı kadınların torun bakımında daha yoğun bir sorumluluk üstlendiğini göstermektedir.

Grafik 6. Torunu olup bakımıyla ilgilenen yaşlıların torun bakım sıklığı, 2023

Yaşlı bireylerin torun bakımı gibi faaliyetlerde aktif rol üstlenmesi, aile içindeki sosyal rollerini sürdürdüklerini ve toplumsal bağlarını koruduklarını göstermektedir. Torun bakımında yaşlıların daha fazla sorumluluk almasının arkasında, çocuk bakımında ebeveynlerin güven duyabileceği kişilerin sınırlı olması, bakıcıya duyulan güvensizlik ve özellikle her iki ebeveynin de çalıştığı aile yapılarının yaygınlaşması gibi etkenler yer almaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin aile içindeki işlevselliğini artırmakla kalmayıp, aynı zamanda onların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını destekleyici bir rol de oynamaktadır. Sosyal etkileşim içeren bu tür sorumluluklar, yaşlılık döneminde karşılaşılabilecek yalnızlık ve izolasyon hissini azaltarak, yaşam kalitesini yükseltebilecek önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.